

"אני אשם שיהודים לא ניצלו!"

הלאומית להאריך את קיומה רק על-ידי זירוז התהליכים המביאים להתנוונותה. ברי"ך השלישי מצאה המדינה הלאומית גם את שיאה וגם את שפלה, גם את יומה הגדול וגם את קיצה. בהצטרפה לשורת המדינות הלאומיות אינה יכולה ישראל אלא לצפות להיות שותפה לניחון.

אם מישהו היה מעוניין לחבר פארוידה על המדינה הלאומית לא היה מצליח לחבר מעולם משהו טוב יותר ממדינת ישראל על כל פרודוריה, בליטותיה, מותניה הצרות ומ' שולשיה המשוניים שנקביו על-ידי המתחמים האומנים של האומות המאוחדות.

גבול בצרחק זריקת אבן

בדרך כלל מרוכז חוסר-ההגיון של המדינה הלאומית בגבולותיה ובחומות המסך שלה. במקום בו נבדלת אומה מאומה. בתוך הגבול, על מאות אלפי מיליון מרובעים, יכולים מליוני אנשים לבנות את ביתם וקיום פחות או יותר נורמאלי. רק מעבר למקומות אלה, בגבול, מודקדק השגנון המוחלט של המדינה הלאומית לתוך פניך. בישראל אינך יכול להמלט אף פעם ממבטא המטורף. בכל מקום שתלך תימצא תמיד ליד גבול זה או אחר:

"ראה, על הגבעה היא נמצאים הסורים ו' "

"הערבים מירדן מסתגנים לעמק זה לילה, לילה."

"שבת מתהלך הזקן המצרי"

"ההוי כשאתה עובר את השביל הזה, הוא מוביל אותך הישר לגבול, במרחק 50 מטר מכאן."

"כאן גובלת הרכבת שלנו שלוש פעמים בתחום זר."

"אנחנו לא נוסעים לאורך כביש זה בשעות הלילה הוא קרוב מדי לגבול."

בירושלים לקח אותי משה שרת, ראש הממשלה החדש ושר החוץ לחלוץ משרדו והראה לי גבעה חולית שמעליה נמתח גדר תיל. הגבול הישראלי-ירדני, או קו שביתת הנשק, היה במרחק של זריקת אבן. שר החוץ היה רק צריך להרים את ראשו ממכתבתו כדי לראות את האיב. אם העתיד יקים אי-פעם בתי-נכות של התופעות האבסורדיות של המדינה הלאומית מה ראוי שייציג תמונה המראה את הנוף הזה כמשרדו של שרת. מן הראוי יהיה גם להציג את גדר התיל החותכת היום דרך בית החולים הצרפתי בירושלים (נוטרדאם). את תאי הקופים על החומה, מול הר ציון ואת צילומי היל-דום שנוירו למות שעה ששיחקו מחוץ לבתיהם בין סככי גדר התיל. השגנון של המדינה הלאומית גור לשניים את ערש דתות העולם.

חוצר נפץ לתוך היסודות

לפי כל קנה-מידה מקובל פשטה כלכלת ישראל את הרגל. היצוא הישראלי מכסה רק חלק קטן של היבוא. רוב הנרעון משתלם מתוך כיסה הגדול של יהדות אמריקה ומעורה ממשלתית אמריקאית. ישראל קונה מזונות יקרים וחמרי גלם בלירות שטרלינג ובדולארים ומתאמצת קשות כדי למצוא חושים מרוחקים למוצריה היא. בימים שעברו היו הכבישים המובילים מארץ-ישראל לשכונות הערביות דחוסים מכוניות משא שנסאו מזון מארצות ערב לארץ-ישראל ומוצרי תעשיה מארץ-ישראל לארצות ערב. כיום הופסק המסחר לחלוטין מכיון שממשלות ערב מערבות בכל תוקף על החומות הישראליות.

מדינת ישראל בנתה חמרי נפץ, סכלם של מאות אלפי ערבים עקורים, לתוך יסודותיה. שום אדם הוגן לא היה מא' שים את היהודים בואת. אנשים הנרופים על-ידי מפלצת והבורחים להציל את חייהם אינם יכולים להמנע מלהוסיף לאלה העומדים בדרכם אינם יכולים להמנע מדריסת רכושם. היהודים חושבים שהנוק שגרמו לערבים הוא משחק לידים בהשואה סטרגיה שלהם. דבר זה נכון למדי אבל אין זה מונע את הערבים לכאוב את סכלם ולשאוף לנקמה. לישראל לים ארץ ישראל היא, ולא חזלה מעולם להיות, יהודית. לערבים היהודים הם, ויישארו לזמן רב, פולשים ואורחים לא-קרואים.

כל עוד יחוספ הפתרון לבקיה במונחים לאומיים עתידים הערבים והיהודים לנוע בתוך מעגל קסם של שואה ונקם. ערבים רוצחים אמהות וילדים יהודיים. יהודים עורכים את טבח קיבית. הערבים מחכים להזדמנות הראשונה כדי להש' מיד את ישראל. בינתיים הם עוקבים אחרי כל טעות שישארל עלולה לעשות. תקחת ישראל היא כי המדינות הערביות תשארגנה לתמיד לא מפותחות, עצלות, מושחתות וחסרות ידידים כפי שהיו במלחמת ישראל-ערב, כי אחרת לא היו יכולים היהודים אפילו שולש מספרם, לעמוד נגד 40 מיליון הערבים. כל צד רואה את בטחונו ואת עושרו באי-הבטחון, ברישוש ובאסון של הצד השני.

אין לראות מוצא מידי מתוך צרה זאת. בטוח הארוך ייתכן ויימצא פתרון מעבר למדינה הלאומית, אולי בתוך המסגרת הרחבה יותר של פדרציה מרחבית. ישראל תוכל אז למלא תפקידה בין הארצות הערביות בענוה ההולמת את אצ' רותיה השכליים והרוחניים. רעיו זה, כפי שנאמר לי, מתחיל להתקבל על דעתם של מדינאים צעירים והוגי דעות משני הצדדים. אבל אין לצפות כי יתפשטו מצד בעתיד הקרוב. היהודים עדיין שוכרים מדי עם מדינות הלאומית החדשה והערבים עדיין נתונים למדי תחת רושם סבלותיהם על מנת לצפות קדימה. לא אוגונו על-לאומי כפדרציה מרחבית הוא עדיין מוסיקה לעתיד לשני הצדדים. אבל לפעמים המוסיקה של העתיד היא המוסיקה היחידה לה כדאי להאזין.

ביקורו של יצחק דויטשער, כאורת ה' הסתדרות, לא עור' בשעתו תשומת לב מיוחדת בארץ. העולם הזה' מ' פרטים קטנים מ' תוך הדו-ח שכתב דויטשער לשבועון האמריקאי הליבר' לי. רפורטר, מתוך דעה שיש ענין מ' יחד בהתרחשויות ש' לא-ציוני זה, שעבר לתמיכה ב' ציונות.

שולט החוק התלמודי בכל שטחי הנשואין והמשפחה, אם להוכיח רק כמה משטי החיים היהודיים הנתונים למרותו.

כפיצה מאניה טובעת

ישראלים שידעו אותי כאנטי ציוני בעל חתק היו סקרנים לדעת מה אני חושב על הציונות כיום. אני, כמובן, נטשתי את האנטי-ציונות שלי מזמן, כי היא היתה בנויה על האמונה בתנועת העבודה האירופאית, או באופן יותר רחב, על האמונה בחברה ובתרבות האירופאית שחברה זאת ותרבות זאת לא הצדיקו, אם במקום להתנגד לציונות בשנות העשרים והשלושים הייתי מאין ביהודים אירופאיים לעלות לארץ ישראל, ייתכן והייתי עוזר לכמה מהם להציל את חייהם, שהיו עתידים להסתחיים בתאי הגז של היטלר.

לשיירי היהדות האירופאית (והאם להם לבד?) הפכה המדינה היהודית להכרח היסטורי. כמו כן היא מציאות חיה. יהיו ניגודים, תלווהיהם ואכזבותיהם של יהודי ישראל מה שיהיו הרי הם חיים ופועלים בהרגשת קוממיות איתנה ורענוה והחלטת נחושה להתבסס ולחונ את מדינתם בכל האמצעים. הם גם כוברים שהעולם המתורבת, שעל מצפונם רובץ גיילה של היהדות האירופאית, בדרך זו או אחרת, חסר כל יסוד מוסרי כשהוא מסנה להטיף לממשלת ישראל עבור עבירה מדומה או אמיתית על התחייבויותיה הבינ' לאומיות.

אבל אפילו עכשיו אינני ציוני ואמרת זאת פעמים רבות בפומבי ובאופן פרטי. הישראלים מקבלים זאת בסובלנות שלא היית מצפה לה. אבל נראים נזהמים. כיצד אפשר לא להיות ציוני, הם שואלים, כאשר אחת מכיר במדינת ישראל כהכרח היסטורי? אינו שאלה קשה ומכאיבה לתשובה.

מאניה בוערת או טובעת קופצים הנוסעים לכל מקים — לסירת הצלה, לרפסודה או לסתם קרשים. הקפיצה היא עבורם הכרח היסטורי. והרפסודה היא במובן מסוים בסיס כל קיומם. אבל האם אפשר להסיק מכאן שאת הקפיצה יש לעשות לתכנית קבע או שיש לקחת את מעמד הרפסודה כבסיס להכונן מדינית? (אני מקוה שישראלים או ציונים שיקראו מאמר זה לא ישנו בפרושה הביטוי "מעמד הרפסודה". הוא מתאר את מצבה הלא-אחראי של ישראל בלי להקטין את הישיגיה הקונסטרוקטיביים).

לדעתי זו סטרגיה יהודית נוספת שהעולם הכריח את היהודי לחפש את בטחונו במדינה לאומית באמצע מאה זאת, בה המדינה הלאומית הולכת ומתנוונת.

"איזה אנכרוניזם מלאנכולי"

משך כמה מאות בשנים היתה קשורה כל התפתחות בחיי האומה המערביות עם היצירה והגידול של המדינה הלאומית ועם התנועה למדינה הלאומית. היהודי לא היה קשור לתנועה זאת ולא הפיק ממנה כל תועלת. הוא נשאר סגור בבית הכנסת שלו ובנאמנותו הדתית שעה שהאדם המערבי שיעבד את נאמנותו הדתית ללאומית ומצא את מקומו בתוך האומה במקום בתוך הכנסיה. רק עכשיו, כאשר האדם אינו יכול לגדול יותר בתוך האומה ויכול למצוא את עצמו מחדש רק בתוך עדה בינלאומית, מצא היהודי את אומתו ואת מדינתו. איזה אנכרוניזם מלאנכולי!

"כן, אבל הראה לנו את האומה שויתרה על ריבונותה המדינית", אומרים ירדני הישראלים.

כמובן שאף אומה לא עשתה זאת ולא עלה על דעתי לזרז את הישראלים לעשות כן. העובדה היא כי המדינה הלאומית מתנוונת ומתפוררת בין האנשים שמים לב לכך או לא, והיו מאמציהם לשמר אותה אשר יהיו. התהליך הוא כלעומלל, יהיו תופעותיו המקומיות שונות ככל שיהיה. חלק ניכר של עצמת הגוש הסובייטי נובע מהתאמצותו לאיחוד כלכלי של השטח המשתרע ממרכז אירופה לים הסיני וכות האדם היצרני של 750 מיליון תושבי האזור. כדי להשיג זאת צמצם הסטאליניזם את הריבונות הלאומית לאפס תוך השארת סמליה החיצוניים.

הארצות הלאומיות של המערב שימרו לעת עתה יות' מאשר את חזיתותיהן הסמליות, אבל גם הן השאירו את תור הורב מאחוריהן ודבקונו לריבונות היא לעתים קרובות מקור חילשתן. ככל אורגניזם שעבר את זמנו יכולה המדינה

התפתחותה התרבותית של ישראל הושפעה מאד על-ידי השינויים בהרכב אוכלוסייתה: תחת המנדט הבריטי היו יהודים יוצאי אירופה את הרוב המכריע של היישוב. אך יותר מחמישים אחוז של העולים שהגיעו לישראל מאז 1948 באו מאסיה ואפריקה.

החצי בתחתית הסולם

כיצד תשפיע פגישה זאת בין המערב והמזרח על התפתחותה התרבותית של ישראל? בירושלים ובתל-אביב: שומעים כל מיני תיאוריות עמוקות ונבואות לעתיד. אחדים מצביעים על שיעור הגילה הגבוה של יהודי המזרח ומנבאים: למזרח של ישראל. אחדים מצפים לסינתזה ולתרבות ישראלית חדשה. אני מניח כי היהודים המזרחיים יתבוללו בתוך היהודים האירופאיים. מכיוון שאלה מייצגים את התרבות הגבוהה יותר, הקולטת, בדרך כלל, את הגמוכה. והם כבר מצליחים בכך בעזרת הצבא ובית הספר הממלכתי. שניהם בעלי חשיבות יסודית לאיחוד התרבות הישראלית.

בינתיים אין להמנע מניגודים מסוימים בין היהודי המזרחי והמערבי. היהודים המערביים מחזיקים בכל עמדות ההשפעה במנגנון. בצבא, בחינוך, בתעשיה, במסחר וב' כספים. היהודי המזרחי מרגיש את עצמו כאורת מדרגה שניה, קרוב להפליה וליהירות אירופאית. (בכמה מקרים היו אפילו תלונות על חרם עדתי). קובלנות שהושמעו זמן כה רב מצד יהודים נגד גויים מושמעות עתה מצד יהודים נגד יהודים.

כמה מיהודי המזרח מגלים כי מעמדם החברתי נמוך יותר בישראל מאשר בארץ מוצאם. בצפון אפריקה הצרפתית, למשל, עמד הסטור היהודי במחצית הדרך בין הקולוני (המתיישב הצרפתי) לערבי הבלתי מסותח, הוא היה פחות או יותר באמצע הסולם החברתי. בישראל הוא בתחתית הסולם.

היהודי האירופאי מרגיש בקנאת היהודים המזרחיים ובתרועמתם ולפעמים מפחד מהם. אפשר אפילו לשמוע חששות על דבר נמנונםם של היהודים המזרחיים: "האלהים יודע, בשעת צרה הם אפילו עלולים להצטרף לערבים."

ייתכן מאד שדעה זאת לא מקובלת ברצינות, אבל היא מוכיחה על קיומה של מתחנות. יש החושבים כי יהיה אפשר לטפח ולנצל את שנאחם של היהודים המזרחיים בינם בן הוימים: על-ידי הרביוניסטיים למשל (החוננה לתנועת החרות) המסלגה הפאשיסטית הסוציאליטית, שעצממה כיום היא, לעת עתה, אפסית.

בינתיים מחשבים כל המפלגות והמנהיגים את דרכם תוך התחשבות עם החצי המזרחי של האומה, כאשר פקידים גבוהים הובעים מדיניות תקיפה כלפי הערבים, מפני שהמזרחיים יכולים לקבל כל מדיניות אחרת כסימן של חילשה. הרי הם מנסים בכך לשמור על אומץ לבם של הישראלים המזרחיים באותה מידה בה הם רוצים להפחיד את הערבים.

קיצוניות דתית

רוב היהודים המזרחיים הם קיצוניים בעניני דת והולכים, לפעמים, אחר רבנים מוחז-אירופאיים קיצוניים. כך היה הדבר בהפגנות הגדולות נגד יונו חובה לנשים בשנה שעברה. בכל זאת מושפעת הקיצוניות הדתית של יהודי אפריקה ואסיה יותר על ידי שמורות חברתית מאשר על-ידי קנאות דתית. היא רכה וסובלנית יותר מקיצוניותם הדתית של היהודים האירופאיים. הרבנים הפולניים, הרוסים והליטאים ותסידיהם הם בין הקנאים הדתיים הפראיים ביותר בעולם ומאורותיהם במאה שערים הם העתקה מדוייקת מימות הביניים היהודיים.

למרות השם הרומז על עתירות מזרחית הוקמו מאה השערים רק בסוף המאה שעברה. היתה זאת השכונה של ירושלם בה ישבו יהודים זקנים ודתיים כאשר באו למות בארץ הקדושה. בכל שעה משעות היום מהדהדות שורות בתי-הגורמים המזהמים והדחוסים אנשים מקול תפילות ולמוד. תלמוד. במאה שערים מצויים בתי כנסיות, בתי מדרש וחנויות לתפצי דת לפחות כמספר בתי המגורים. התושבים בעלי הזקנים הארוכים, העיניים השחורות והפנים החוריים לובשים גלימות שחורות ארוכות אפילו בחום הגרוע ביותר וכן עושים חילדים הקטנים הנהנים מתענוג לימוד תלמוד במרחק קטן מהר ציון.

כל יום ששי משתלטים זקני מאה שערים על הכביש הראשי המוביל ממרכז העיר לשכונותיהם. תוך ריקוד מושהב הם מקבלים את פני השבת ועוצרים כל תנועת כלי רכב על מוצאי שבת. אי לעובר אורח המעזי לחזור ביום השבת לסמטותיה העקלקלות של מאה שערים כשבפניו מקטרת או על ידועו נערה. מטר אבנים ירד עליו, כי מאה שערים אמנים בסקילה של החוטאים. ואם רוצא במכוניתו או אמבולנס מעזי לחזור לסמטאות העקלקלות ביום השבת, ירד עליוהם מטר אבנים גם כן.

מאה שערים חשובה לא בגלל יחודה האכזוטי אלא בגלל דשפעתה על האקלים התרבותי של ישראל. אסור להפחית ערכה של השפעה זאת. הקבוץ ומואה שערים הם שני הקטבים הנוגדים של חיה הרוחניים של ישראל. התפשטים והמקובלים היהודיים הופכים לרבים מאד כאשר משאירים אותם לבד עם יהודי הקיצוניות הדתית. כתוצאה מכך עדיין